

LONDA

RIPOTI YA HAKI ZA KIDIJITALI NA USHIRIKSHWAJI KATIKA AFRIKA

TANZANIA

LONDA

Ripoti ya Haki za Kidijitali na Ushirikishwaji Barani Afrika 2022

Imechapishwa na Paradigm Initiative
374 Borno Way, Yaba, Lagos, Nigeria
Email: media@paradigmhq.org
www.paradigmhq.org

Iliyochapishwa Aprili 2023

Ripoti iliyotolewa na Paradigm Initiative
Ubunifu na Muundo na Kenneth Oyeniya

Chapisho hili linaweza kunaswa tena kwa matumizi yasiyo ya kibiashara kwa namna yoyote ile mradi sifa inayostahili imetolewa kwa wachapishaji, na kazi itawasilishwa bila upotoshaji wowote.

Hakimiliki © 2023 Paradigm Initiative

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ISBN: 978-978-797-8980-8

Tanzania

► Ufupisho

Ripoti hii inawasilisha hali ya haki za kidijitali na ushirikishwaji nchini Tanzania. Ingawa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, 1977, Sheria ya Upatikanaji wa Habari, 2016, Sheria ya Huduma za Vyombo vya Habari, 2016, na Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta, 2010 inalinda haki za kidijitali za faragha na uhuru wa kujieleza, kuna masharti yenye matatizo hata hivyo katika sheria zilezile zinazoathiri haki za kidijitali. Masharti haya yametumiwa na mamlaka za Serikali ili kupunguza kufurahia haki za kidijitali hasa uhuru wa kujieleza, uhuru wa vyombo vya habari na haki ya faragha.

Upatikanaji wa Mtandao umeathiriwa na jitihada za Serikali za kupunguza kasi na kuzuia ufikiaji wa tovuti na programu fulani kama vile tovuti za maudhui ya watu wazima na programu ya Mange Kimambi. Tovuti na programu hizi hazuwezi kufikiwa nchini Tanzania isipokuwa kupitia programu ya VPN. Kutungwa kwa sheria ya Ulinzi wa Data ya Kibinafsi mwaka wa 2022 ni mafanikio makubwa katika kulinda data ya kibinafsi na haki ya faragha. Hata hivyo, mkusanyiko unaoendelea wa taarifa za kibayometriki katika utengenezaji wa Vitambulisho vya kitaifa vya Dijitali na pasipoti za kielektroniki unaibua wasiwasi kuhusu usimamizi wa data. Ripoti hii inapendekeza marekebisho ya Katiba na sheria nyingine ili kutambua na kulinda haki za kidijitali kwa njia pana na kutekeleza mara moja sheria ya ulinzi wa data.

Utangulizi

Tanzania ni Jamhuri ya Muungano inayoundwa na Tanzania Bara na Zanzibar. Takwimu za sasa zinaonyesha kuwa kuna ongezeko la watumiaji mtandao nchini Tanzania. Kwa mujibu wa takwimu za sasa zilizotolewa na Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA), watumiaji wa mtandao nchini Tanzania ni milioni 31.12.¹ Nambari zilizotajwa zinaonyesha kuwa karibu nusu ya idadi ya watu nchini Tanzania wameunganishwa kwenye anga ya kidijitali au wanapata huduma za mtandao.

Ili kuongeza uwepo wake wa kidijitali na kubadilisha uchumi wake kuwa wa dijitali, Tanzania inatekeleza Dira ya Maendeleo 2025 (TDV) na Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano 2021-2025. Mikakati hii inalenga kupanua mitandao ya muunganisho wa intaneti wa kasi ya juu katika maeneo ya vijijini na mijini.² Aidha, Tanzania inatekeleza Mradi wa Digital Tanzania (DTP) unaofadhiliwa na Benki ya Dunia.³ Kama mikakati iliyotangulia, huu pia, unalenga kuongeza ufikiaji wa huduma za mtandao wa wigo mpana wenye ubora wa juu kwa serikali, biashara, na wananchi, na kuboresha uwezo wa serikali wa kutoa huduma za umma za kidijitali. Mradi huu pia unalenga kuifanya Tanzania kuwa mahali pa kuvutia na shindani zaidi kwa uwekezaji na uvumbuzi wa kidijitali na kuhakikisha kuwa manufaa ya teknolojia ya kidijitali yanawafikia wananchi wote na kusaidia kuweka misingi ya ukuaji wa uchumi wa kidijitali.

Kama ripoti hii itakavyoangazia katika sehemu zijazo, Tanzania imeanzisha miradi kadhaa ambayo imekuwa na athari katika udhahirisho wa haki za kidijitali. Hizi ni pamoja na kuanzishwa kwa shughuli za serikali ya mtandaoni na miamala ya mtandaoni, utambulisho wa kidijitali wa kibayometriki, kodi ya huduma za kidijitali na miradi ya usajili wa simbo za posta (Postikodi).

Kitaalam, miradi hii yote kwa namna moja au nyingine inaathiri kufurahia haki za kidijitali nchini Tanzania. Tanzania haina sheria mahususi kuhusu haki za kidijitali ingawa haki hizi zinatambulika na kulindwa na Katiba na sheria nyingine husika. Ikumbukwe kwamba haki za faragha na uhuru wa kujieleza kwa kiasi fulani zimehakikishwa na Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977 (Katiba). Haki ya faragha imehakikishwa chini ya kifungu cha 16 na uhuru wa kujieleza umehakikishwa chini ya kifungu cha 18 cha Katiba. Vile vile, haki hizi pia zimetolewa chini ya Sheria ya Upatikanaji wa Taarifa, 2016 (ATI), Sheria ya Huduma za Vyombo vya Habari, 2016 (MSA), Sheria ya Makosa ya Mtandao, 2015 na Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta, 2010 (EPOCA). Kwa upande mwingine, sheria hizi pia zinakosolewa sana kuwa ni za kibabe na kubatilisha haki za binadamu. Ni muhimu pia kutaja kuwa hivi karibuni Tanzania imetunga Sheria ya Kulinda Data Binafsi. Tanzania ni taifa la nne la Jumuiya ya Afrika Mashariki kuwa na sheria za aina hii.⁴ Haya ni mafanikio makubwa katika ulinzi wa haki za kidijitali.

1 The Citizen, 'TCRA: Digital economy growth on track as internet use expands', available at <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/news/national/tcra-digital-economy-growth-on-track-as-internet-use-expands-3998392> (accessed on 28th January 2023).

2 See Tanzania Five Year Development Plan, 2021-2025. The plan is available at <https://www.tro.go.tz > 2021/06 > FYDP-III-English> (accessed on 27th December 2022).

3 World Bank 'Tanzania: World Bank Supports Expanded Access to Opportunities and Services, Especially for Women and Youth', available at <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/05/27/tanzania-world-bank-supports-expanded-access-to-opportunities-and-services-especially-for-women-and-youth>, (accessed on 27th December 2022).

4 Kenya, Uganda, and Rwanda enacted data protection legislation before Tanzania.

Uchambuzi wa Nchi

UHURU WA MTANDAO

Mtandao umeibuka kama njia/chaneli mpya kwa watu binafsi kutoa maoni na maoni yao. Mtandao hutoa njia tofauti za uhuru wa kujieleza zinazoruhusu watu kushiriki mawazo yao. Hata hivyo, masuala kadhaa yanaghubika uhuru ambao watu wanaweza kuwa nao katika kufikia au kutumia Intaneti. Masuala haya kwa ujumla yamewekwa katika makundi matatu, ambayo ni masuala yanayohusu udhibiti wa serikali wa uhuru wa mtandao, masuala yanayohusu udakuzi wa serikali wa shughuli za mtandao,

na mwisho, masuala yanayohusu harakati/

propaganda za serikali katika kuunda maudhui ya mtandao ili kuendana na maslahi ya Serikali.

UFIKIAJI WA MTANDAO NA UKATIZAJI

Kuna takriban watu milioni 31.12 wanaoweza kupata mtandao nchini Tanzania.⁵ Hii ni karibia nusu ya idadi ya watu Tanzania ambao kwa sasa wanafikia watu 61,741,120.6 Katika azma ya kuongeza upatikanaji wa mtandao kwa idadi kubwa ya watu, Serikali iliondoa Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) katika uingizaji wa simu janja ili kuhakikisha simu za kisasa zinazuwaa kwa bei nafuu na hivyo watu wengi kumudu kuzinunua.⁷

Aidha, Serikali imechukua hatua ya kupongezwa ya kurekebisha Kanuni za Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Leseni) za mwaka 2018 ili kuondoa masharti ya leseni ya TCRA ya kuuza simu.⁸ Hii inarahisisha biashara ya simu za mkononi na hivyo kuongeza upatikanaji wa mtandao.

Mbali na hatua hizo za kupongezwa, pia kumekuwa na jitihada za Serikali kutaka kutatiza upatikanaji wa mtandao. Kuna matukio yaliyoripotiwa ya kukatika kwa mtandao au majaribio ya serikali kupunguza kasi ya mtandao. Haya yameripotiwa hasa kipindi cha uchaguzi.⁹

Katika siku za hivi karibuni, Serikali imezuia upatikanaji wa baadhi ya tovuti, hasa zinazotoa maudhui ya watu wazima (ponografia).

Tovuti hizi haziwezi kufikiwa nchini Tanzania. Ingawa hatua hii inaweza kuhalalishwa kwa misingi ya maadili, bado mipaka hiyo hiyo inazuia bila sababu haki ya kupata habari na uhuru wa kujieleza kwa kuzuia ufikiaji wa maudhui kama hayo. Katika mstari huo huo, Serikali pia imezuia upatikanaji wa baadhi ya programu kama vile programu ya Mange Kimambi,

5 The Citizen, 'TCRA: Digital economy growth on track as internet use expands', available at <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/news/national/tcra-digital-economy-growth-on-track-as-internet-use-expands-3998392> (accessed on 28th January 2023).

6 Official Census Report, 2022. Read more at: <https://www.tanzaniainvest.com/economy/population-reaches-61-million> and follow us on www.twitter.com/tanzaniainvest, (accessed on 28th December 2022).

7 Vatupdate 'Tanzania to remove VAT on smartphones to boost access to internet', available at <https://www.vatupdate.com/2021/06/17/tanzania-to-remove-vat-on-smartphones-to-boost-access-to-internet/>, (accessed on 21st December 2022).

8 See the amendment of the Licensing Regulations of 2022, particularly the third schedule thereto. The amendments are available at TCRA Website (www.tcra.go.tz).

9 The incidents were mostly reported during the 2020 general elections and 2022 by-elections in constituencies.

mkosoaji mashuhuri wa serikali anayeishi Marekani. Tovuti na programu hizi zote zinaweza tu kufikiwa kwa kutumia Mtandao Pepe wa Kibinafsi (VPN). Inashangaza kwamba matumizi au umiliki wa programu ya kompyuta kama VPN kukwepa maudhui yaliyokatazwa na Serikali ni kosa la jinai nchini Tanzania chini ya Sheria ya Makosa ya Mtandao.¹⁰

UHURU WA KUJIELEZA NA UHURU WA VYOMBO VYA HABARI

Ingawa Kifungu cha 18 cha Katiba na Kifungu cha 7(1) cha Sheria ya Huduma za Vyombo vya Habari, 2016 vinahakikisha uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari mtawalia, kuna masharti mengine ya sheria ambayo yanaingilia uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari.

Serikali imekuwa ikitumia vifungu vya Sheria ya Huduma za Vyombo vya Habari, 2016 na Kanuni za Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Maudhui ya Mtandaoni), 2020 kufungia leseni na kuadhibu mashirika mengi ya habari, pamoja na kukamata wasuluhishi. Sheria ya Huduma za Vyombo vya Habari, 2016 inatoa mamlaka isiyo na kikomo kwa Waziri kusimamisha au kufuta leseni ya vyombo vya habari.¹¹

Kwa kutumia Sheria hii, magazeti kadhaa yamefungiwa au kufungwa kwa muda usiojulikana. Hii inazuia uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari hasa. Pia, Sheria inaweka sharti la kupata kibali cha wanahabari, inatoa hatia ya kosa la uchochezi na kashfa ya jinai ambayo inachukuliwa kuathiri uhuru wa vyombo vya habari.¹²

Uhuru wa kujieleza mtandaoni pia umepunguzwa kwa kukamatwa kwa wanahabari na wakosoaji wengine wa serikali mtandaoni. Kwa mfano, Aprili 21, 2022, wakili Peter Madeleka, mwanaharakati mtandaoni alikamatwa na kuzuiliwa na polisi baada ya kuchapisha katika akaunti yake ya twitter kuhusu njama ya kuawa kwake na maafisa wa uhamiaji¹³ Bw.Madeleka amekuwa akitumia akaunti yake ya Twitter kuwakosoa maafisa wa uhamiaji kuhusu ufiisadi na matumizi mabaya

ya afisi hiyo. Katika tukio jingine, mwandishi wa habari kutoka Zanzibar, Yassir Mkubwa, alikamatwa Juni 20, 2022 na kushikiliwa na polisi baada ya kufanya mahojiano na kada wa chama tawala, Bw Baraka Shamte, ambaye alimkosoa Rais wa Zanzibar. Katika mahojiano hayo, Bw Shamte alisema hafikirii kuwa Rais Mwinyi anastahili muhula wa pili, akitaja sababu ya "kutoonyesha sifa nzuri kama kiongozi".¹⁴ Kanuni za Maudhui ya Mtandaoni pia zimetumika kusimamisha vyombo vya habari mtandaoni na kuimarisha mamlaka ya Serikali ya kudhibiti. Kanuni ina orodha pana ya maudhui yaliyopigwa marufuku na masharti ya arifa za kuondolewa, kashfa ya jinai na mahitaji ya kupata leseni.¹⁵ Haya yote yanasemekana kuathiri uhuru wa vyombo hivi vya habari vya mtandaoni kushiriki habari na maudhui yao. Kanuni hizi zimekuwa zikitumiwa vibaya na Serikali kuwashtaki watu wanaomiliki chaneli za YouTube bila kupata leseni au kuchapisha maudhui mtandaoni ambayo Serikali haiyapendi. Utekelezaji wa Sheria ya Huduma za Vyombo vya Habari na Kanuni za Maudhui ya Mtandaoni umeathiri vibaya kufurahia uhuru wa kujieleza na vyombo vya habari.

FARAGHA NA UFUATILIAJI

Kwa upande mmoja, haki ya faragha imetolewa chini ya kifungu cha 16 cha Katiba. Haki hiyo imeimarishwa kwa kiasi fulani chini ya kifungu cha 97 cha Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta, 2010 na Sheria ya Ulinzi wa Data ya Kibinafsi, 2022 iliyoanza kutumika tarehe 2 Desemba 2022.¹⁶

Kwa upande mwingine, kuna sheria mbalimbali zinazotumiwa na Serikali kuzuia au kufuta haki ya faragha. Hizi ni Sheria ya Makosa ya Mtandao ya mwaka 2015, Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta, 2010 na Kanuni za Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Maudhui ya Mtandaoni) za mwaka 2020. Sheria hizi zote zinatoa taratibu za kutoa taarifa ambazo hazina kinga ya kutosha dhidi ya matumizi mabaya yanayoweza kutokea na vyombo vya sheria. mashirika. Ukosefu wa ulinzi wa kutosha unaweka haki ya faragha katika

10 Section 6 (1)(b) of the Cybercrime Act, 2015 provides to that effect.

11 CPJ, 'Tanzanian government revokes license of Tanzania Daima newspaper', available at <https://cpj.org/2020/06/tanzanian-government-revokes-license-of-tanzania-daima-newspaper/> (accessed on 27th December 2022).

12 Sections 38(3), 58 and 59 of the Media Services Act, 2016.

13 The Chanzo Initiative, 'Police in Dar arrest activist Peter Madeleka over unspecified charges', available at <https://thechanzo.com/2022/04/21/the-chanzo-morning-briefing-april-21-2022/> (accessed on 27th January 2023).

14 The Chanzo Initiative, 'Journalist arraigned in Zanzibar over cybercrime charges', available at <https://thechanzo.com/2022/06/22/the-chanzo-morning-briefing-june-22-2022/> (accessed on 23rd January 2023).

15 These are provided under regulations 9(g), 11(3) & (4), 15, 16(1), paragraphs 10 and 2(b) of the schedule to the Electronic and Postal Communications (Online Content) Regulations, 2020 as amended.

16 See Government Notice No.45 of 2nd December 2022.

hatari. Kwa mfano, Sheria ya Uhalifu Mtandaoni inawapa mamlaka maafisa wa polisi kudai ufichuzi wa taarifa kutoka kwa watoa huduma bila kueleza utaratibu unaopaswa kufuatwa au ulinzi unaoweza kuwalinda dhidi ya unyanyasaji unaoweza kutokea. Kanuni za Maudhui ya Mtandaoni zinafutilia mbali haki ya faragha kwa kumtaka mtoa huduma wa maudhui mtandaoni kutumia zana zinazobainisha chanzo cha maudhui. Kifungu hiki kinazuia uandishi wa habari na kupiga filimbi kwa sababu watu hawawezi kuhakikisha kwamba vyanzo vyao vitalindwa. Pia, Kanuni zinakataza matumizi au usambazaji wa zana zinazoruhusu watu kufikia maudhui yaliyopigwa marufuku, kumaanisha kuwa mitandao pepe ya kibinafsi (VPN) imepigwa marufuku, hivyo kuzuia uwezo wa watu wa kutokujulikana mtandaoni. Masharti haya hayalingani na kanuni za msingi za haki za faragha na kutokujulikana.

Kwa ujumla, udakuzi hauruhusiwi nchini Tanzania isipokuwa kwa mazingira yaliyotolewa na Sheria ya Kuzuia Ugaidi ya mwaka 2002 na Sheria ya Huduma za Kijasusi na Usalama ya mwaka 1996. Hata hivyo, kumeripotiwa matukio ya ufuatiliaji kinyume na sheria hizi ambayo inadhuru kufurahia haki za kidijitali.

Imedaiwa kuwa taifa la Tanzania limetumia teknolojia ya ulaghai ya Pegasus kutoka Israel kufanya ufuatiliaji na udukuzi kwenye simu za watu wanaolengwa.¹⁷

Hivi ndivyo ilivyokuwa pale iliporipotiwa kuwa viongozi kadhaa wa umma walidukuliwa simu na mazungumzo baina ya waliokuwa Mawaziri Nape Nauye, January Makamba na aliyekuwa Katibu Mkuu wa chama tawala Abdulrahman Kinana kuvujwa kwa umma.¹⁸

UTAWALA WA TAKWIMU

Kwa miaka kadhaa, Serikali ilisita kutunga sheria ya ulinzi wa data licha ya wito wa mara kwa mara wa umma wa kufanya hivyo. Walakini, mnamo Novemba 1, 2022, Mswada wa Ulinzi wa Takwimu za Kibinafsi ulipitishwa na Bunge. Mswada huo ulitiwa saini na Rais kuwa sheria tarehe 27 Novemba, 2022.¹⁹ Sheria hiyo ilianza kutumika tarehe 2 Desemba 2022 kupitia Notisi ya Serikali Na.45 ya 2022.

Ingawa Sheria ya Ulinzi wa Data inatoa ulinzi

linapokuja suala la kulinda faragha ya data ya kibinafsi, hata hivyo inazua wasiwasi mkubwa katika baadhi ya maeneo muhimu. Masuala muhimu ni uhuru na kutopendelea kwa Tume ya Kulinda Data ambayo wanachama wake huchaguliwa na Rais. Hoja nyingine ni juu ya uhamishaji wa data, mhusika wa data hajapewa mamlaka ya kibali kwa vyombo vinyokusanya, kuchakata, kuhifadhi au kutumia data binafsi nje ya mipaka ya Tanzania. Hii ina maana kwamba data zao zinaweza kukabiliwa na matumizi mabaya. Kwa kuwa sheria imekuwa ikitumika kwa siku chache, manufaa ya utekelezaji wake yatatathminiwa vyema katika usimamizi wa data. Hii ni kwa sababu, utendakazi mzuri wa Sheria ya Ulinzi wa Data ya Kibinafsi inategemea kanuni ambazo bado hazijatekelezwa.²⁰

Vitambulisho vya Dijitali kama sehemu ya utaratibu wa usimamizi wa data vinasimamiwa na Sheria ya Usajili na Utambulisho wa Watu, 1986. Sheria hii inasimamiwa na Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA). Kupitia Sheria hii, NIDA imepewa uwezo wa kukusanya pamoja na mambo mengine taarifa za kibayometriki za watu binafsi. Kwa kawaida,

¹⁷ Stewart, J., Revealed: Magufuli used Israel hi-tech pegasus to hack journalists, critics and opponents' available at <https://sautikubwa.org/revealed-magufuli-used-israeli-hitech-pegasus-to-hack-journalists-critics-opponents/> (accessed on 20th December 2022).

¹⁸ The Citizen, 'The letter that is rocking CCM', available at <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/news/national/the-letter-that-is-rocking-ccm-2687412>, (accessed on 18th December 2022).

¹⁹ Information received from the Government Printer.

²⁰ See s.64 of the Personal Data Protection Act, 2022. Note that the Act is only available in swahili version.

alama za vidole huchukuliwa wakati wa kuchakata vitambulisho. Tena, alama za vidole huchukuliwa wakati wa kuchakata pasipoti za kusafiria chini ya Sheria ya Pasipoti na Hati za Kusafiria, 2002. Hasa, taarifa ambayo inanaswa na NIDA inashirikiwa kwa watoa huduma wengine kama vile makampuni ya mawasiliano ya simu na taasisi za fedha. Chini ya Kanuni za Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Usajili wa SIM kadi) 2020, ni lazima watu binafsi wasajili SIM kadi zao kwa kutumia maelezo ya kibayometriki. Taarifa ya kibayometriki iko chini ya aina ya data nyeti ya kibinafsi. Cha kusikitisha ni kwamba data nyeti ya kibinafsi inanaswa na kushirikiwa bila mfumo sahihi wa kisheria wa kulinda data ya kibinafsi.²¹ Kwa maneno mengine, data inashirikiwa bila ulinzi unaofaa ili kuhakikisha haki ya faragha na ulinzi wa data ya kibinafsi kama inavyotakiwa na viwango vya kimataifa.

MFUKO WA HUDUMA KWA WOTE

Mfuko wa Huduma kwa Wote ulianzishwa na kusimamiwa na Sheria ya Mfuko wa Kufikia Huduma za Mawasiliano kwa Wote, 2006 (UCSAF). Nchini Tanzania mfuko huo unajulikana kwa jina la UCSAF. Mfuko huo ulianza kufanya kazi tarehe 1 Julai 2009. Mfuko wa Huduma kwa Wote unapatikana nchini Tanzania na umetumika kutoa ruzuku ya ujenzi wa miundombinu ya mawasiliano katika maeneo ambayo hayavutii sana kibiashara. Kwa mfano, mwaka 2022, mfuko ulijenga vituo 88 vya mawasiliano katika mikoa ya Mtwara, Lindi, Tabora, Rukwa, Geita, Dodoma, Iringa, Njombe, Ruvuma, Mbeya, Tanga, Kilimanjaro, Arusha, Manyara, Mara, Kigoma, Singida, Morogoro, Pwani, Kusini Pemba, na Kaskazini Pemba.²²

Zaidi ya hayo, UCSAF inakuza maendeleo ya kijamii na kiuchumi ya maeneo ya vijijini na mijini yenye huduma duni kupitia afua za TEHAMA ili kuhakikisha upatikanaji wa huduma za mawasiliano na kuziba mgawanyiko wa kidijitali kati ya wakazi wa vijijini na wakazi wa mijini.²³

Baadhi ya kazi muhimu ambazo UCSAF imekuwa ikifanya ili kupunguza mgawanyiko wa kidijitali ni kutoa vifaa vya kujifunzia vya TEHAMA kwa shule za umma na kuziunganisha kwenye mtandao, na

kuboresha minara ya mawasiliano vijijini kutoka 2G hadi 3G ili kurahisisha upatikanaji wa mtandao.²⁴

MAENDELEO KATIKA TEHAMA NA TEKNOLOJIA ZINAZOIBUKA

Tanzania haina sera au sheria mahususi kuhusu Akili Bandia (AI). Hata hivyo, kuna sheria na kanuni zinazodhibiti katika kipengele kimoja au kingine, matumizi ya AI. Sheria hizo ni Sheria ya Makosa

ya Mtandao ya mwaka 2015, Sheria ya Miamala ya Kielektroniki ya mwaka 2015 na usimamizi wa haki na Utumiaji wa Sheria (Uendeshaji wa Mbali na Kurekodi Kielektroniki), 2021. Mahakama nchini Tanzania imekuwa ikitumia mfumo wa Akili Bandia (AI) kwa kunakili na kutafsiri uendeshaji kesi Mahakamani.²⁵ Pia imeweka vifaa vya TEHAMA kwa mahakama za mtandaoni na mfumo wa kujaza kielektroniki. Ni mwanzilishi

21 The Personal Data Protection Act came into force on December 2, 2022. Institutions and regulations necessary for the effective operation of the Act are yet to be established.

22 The Ministry of Information and Communication Technology Budgetary Speech, 2022.

23 UCSAF Press release, available at <https://www.ucsaf.go.tz/press-releases/ucsaf-implements-digital-projects-that-promote-quality-of-life-for-tanzanians> (accessed on 27th December 2022).

24 UCSAF Press release, available at <https://www.ucsaf.go.tz/press-releases/ucsaf-implements-digital-projects-that-promote-quality-of-life-for-tanzanians> (accessed on 27th December 2022).

25 Almwave 'Almwave S p A: Artificial Intelligence in support of the Tanzanian justice system' <https://www.marketscreener.com/quote/stock/ALMAWAVE-S-P-A-120091815/news/Almwave-S-p-A-Artificial-Intelligence-in-support-of-the-Tanzanian-justice-system-40705369/> (accessed on 27th January 2023).

wa mfumo wa AI nchini Tanzania.

Serikali imezingatia TEHAMA katika mipango na mikakati yake mingi ya maendeleo. Kwa mfano, Mkakati wa Kitaifa wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini (MKUKUTA), Mpango wa Taifa wa Tiger Tanzania, na Mpango wa Mtazamo wa Muda Mrefu wa Tanzania 2011/12-2025/26, inasisitiza haja ya kuongeza matumizi ya teknolojia katika kuongeza tija.²⁶ Mwezi Julai 2013, Serikali ilitekeleza Mkakati wa Serikali Mtandao (Tanzania E-government Strategy) unaolenga kuongeza Uwepo wa Serikali wa Kidigitali na Mwingiliano katika TEHAMA. Kupitia mkakati huu, Mamlaka ya Serikali Mtandao imeanzishwa na miamala mingi ya Serikali kwa sasa inafanywa mtandaoni, ikijumuisha lango kuu la malipo la mtandaoni linalojulikana kama Government Electronic Payment Gateway (GePG).

Dira ya Maendeleo ya Tanzania 2025 (TDV) na Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano 2021-2025 zinataka, pamoja na mambo mengine, kupanua mitandao ya intaneti ya kasi ya juu katika maeneo ya vijijini na mijini. Mpango unaangazia teknolojia, na uvumbuzi, kwa msisitizo mahususi katika teknolojia ya habari na mawasiliano ya hali ya juu na ya kisasa (TEHAMA) kama nyenzo wezeshi kufikia lengo lililokusudiwa. Hii itabadilisha uchumi kuwa wa dijitali na kwenda sambamba na ulimwengu mzima.

26 Tanzania Long Term Perspective Plan 2011/12-2025/26, available at <https://effectivecooperation.org/content/tanzania-national-development-plan-2021>, (accessed on 27th December 2022).

Hitimisho na Mapendekezo

Tanzania inaongeza kwa kasi uwepo wake wa kidijitali kupitia utekelezaji wa miradi mbalimbali inayolenga kubadilisha uchumi wake kuwa wa kidijitali. Hili linadhihirika katika ongezeko la idadi ya watumiaji wa mtandao, kupitishwa kwa Serikali mtandao (E-government) na utekelezaji wa Mfuko wa Ufikiaji wa Huduma za Mawasiliano kwa Wote (UCSAF) ili kupunguza pengo la mgawanyiko wa kidijitali kati ya wakazi wa vijijini na mijini. Hata hivyo, hakuna sheria mahususi kuhusu haki za kidijitali nchini Tanzania, licha ya hilo, haki za kidijitali zinatambuliwa na kulindwa kwa maana muhimu ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, 1977, Sheria ya Upatikanaji wa Habari, 2016, Sheria ya Huduma za Vyombo vya Habari, 2016, na Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta, 2010. Haki za kidijitali kama vile haki ya faragha na uhuru wa kujieleza zimehakikishwa chini ya vifungu vya 16 na 18 vya Katiba mtawalia.

Serikali ya Tanzania imechukua baadhi ya hatua chanya kuongeza upatikanaji wa mtandao. Baadhi ya hatua zilizochukuliwa ni pamoja na kuondolewa kwa Ongezeko la Thamani la Kodi (VAT) katika uingizaji wa simu za kisasa na kufuta leseni ya Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania ya kuuza simu za mkononi. Hizi zinawezesha urahisi wa kufikia vifaa vya TEHAMA na hivyo kuongeza ufikiaji wa Mtandao. Hata hivyo, kwa upande mwingine, Serikali imezuia upatikanaji wa Intaneti kwa kupunguza kasi ya Intaneti, hasa nyakati za uchaguzi, kuzuia upatikanaji wa baadhi ya tovuti na programu isipokuwa kwa kutumia Mtandao Pepe wa Kibinafsi (VPN).

Ingawa Sheria ya Katiba na Huduma za Vyombo vya Habari, 2016 inatoa uhuru wa kujieleza na uhuru wa vyombo vya habari, hali hiyo hiyo imepunguzwa na vifungu vingine vya sheria. Serikali imekuwa ikitumia sheria kama vile Sheria ya Huduma za Vyombo vya Habari, 2016 na Kanuni za Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Maudhui ya Mtandaoni) ya mwaka 2020 kufungia au kufuta leseni za vyombo vya habari, kuminya uhuru wa kujieleza na kuwashtaki wakosoaji na waamuzi wa Serikali.

Taratibu zisizolindwa za ufichuaji wa taarifa zinazotolewa chini ya Sheria ya Uhalifu wa Mtandao, 2015 na Kanuni za Maudhui ya Mtandaoni, 2020 zinaminya haki ya faragha na uhuru wa kujieleza. Tanzania imepitisha sheria ya Ulinzi wa Data ya Kibinafsi ili kudhibiti ukusanyaji, uhifadhi na matumizi ya data binafsi. Ingawa sheria ya ulinzi wa data bado haifanyi kazi, mamlaka nyingine kama vile NIDA na Idara ya Uhamiaji zimekuwa zikikusanya taarifa za kibayometriki kwa madhumuni ya kutoa vitambulisho vya kidijitali na pasipoti za kielektroniki. Data hizi nyeti za kibinafsi pia hushirikiwa na kampuni za mawasiliano ilhali hakuna ulinzi ufaao wa kisheria ili kuhakikisha faragha ya wahusika wa data na ulinzi wa data ya kibinafsi.

Kutokana na uchunguzi uliotangulia, ripoti hii inapendekeza yafuatayo:

SERIKALI	TAALUMA	ASASI ZA KIRAIA
<p>Serikali inapaswa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kurekebisha Sheria ya Huduma za Vyombo vya Habari, 2016, Sheria ya Uhalifu wa Mtandao, 2015 na Kanuni za Mawasiliano 	<p>Sekta Binafsi inapaswa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kufanya kazi na Serikali katika kuhakikisha upatikanaji wa mtandao, hasa kwa jamii zilizotengwa. Kubuni miradi ambayo 	<p>Mapendekezo kwa Asasi za Kiraia</p> <ul style="list-style-type: none"> Asasi za Kiraia zinapaswa: Kutetea marekebisho ya sheria na kujumuisha haki za kidijitali.

SERIKALI	TAALUMA	ASASI ZA KIRAIA
<p>ya Kielektroniki na Posta (Maudhui ya Mtandaoni), 2020 ili kushughulikia masharti yote makali ambayo yanaminyaka haki ya faragha na uhuru wa kujieleza. Hivi ni kifungu cha 32 cha Sheria ya Makosa ya Mtandao ya mwaka 2015, kifungu cha 38(3), 58 na 59 cha Sheria ya Huduma za Vyombo vya Habari, 2016 na kanuni 9(g), 11(3) &(4), 15 na 16 (1) za Kanuni za Maudhui ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta Mtandaoni, 2020.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bila kuchelewa, weka kanuni zinazohitajika kwa ajili ya utendakazi mzuri wa Sheria ya Kulinda Data ya Kibinafsi, 2022. • Kurekebisha Katiba ili kutambua haki za kidijitali hasa na kuongeza ulinzi wa mtandaoni wa haki hizi. 	<p>inaweza kuboresha au kuongeza ufikiaji wa Mtandao na hivyo kusaidia jamii kunufaika na uwezo wa uchumi wa kidijitali.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kuendesha programu za kukuza uelewa na mafunzo kuhusu haki za kidijitali na utumiaji mtandao • Kuendesha kimkakati hatua za kisheria kuhusu visa vya ukiukaji wa haki za kidijitali. • Mapendekezo kwa Sekta Binafsi

     @ParadigmHQ

www.paradigmhq.org

Hakimiliki © 2023